

ACC. N:R M. 14762: 1-6.

Landskap: *Skåne* Upptecknare: *Majken Persson,*
Härad: *Rönneberg* Berättare: *Edvin Nilsson, S. L. Jbb*
Socken: *S. L. Jbb* Berättarens yrke: *Mjälmare*
Uppteckningsår: *1959* Född år *1889* i *Perstorp*

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Kvarnar och kvarndrift. s. 1-6.

Lu F 99

Kvarnar och kvarndrift

Den här möllan är byggd 1840 och jag köpte den 1920. Förut var här en stubbamölla som låg ute på öster, och så Tycho Brahes gamla pappersmölla förstas, som nu finns på museet. Jag fick elektriskt 1942 och dessförinnan hade jag oljemotor. Så man har ingen nytta av vingarna, och det är alldeles för dyrbart underhåll. När jag började kostade en vinge 200 kronor, nu kostar den 1000.

Stommen är mest av fur och gran, kraftigt virke. Vingarna är merendels av fur, hjul och sänt där vidare av björk och fur, kuggarna av ribbok och axeln av ek. Det är ju olika på frästning, axeln t.ex. ska bära bägge vingarna. Den här axeln är uppsatt 1914.

Järnvingar har de haft uppåt landet i Västergötland, men de blev så kolossalt tunga. När det stormade, fjädrade de så att de slog emot skrovet.

Holländarna går alltid höger om och stabbarna vänster om. En kvarn är ju så hackad att man kan bara köra på

ena hållet, för annars får man hacka om.

Själsvrickare har $1\frac{1}{2}$ alm breda lammeller. Jag hade den ena vingen sådan. Det var bra när det var dåligt väder, för man bara satte i gång med en spak och så satte själsvrickaren i gång den andra vingen.

Sjålvdrejare hade en kuggbanna oppe i hatten. Det sitter liksom en rosett bak i stjärten, och när vingen kommer inåt börjar den själv snurra. Förr fick de ha en drejestol som de asade med sig runt om som tröstkrandring ungefär. Det var alltså farligt när om vintern när det var fruset och glatt på omgången: både gubbe och stol kunde ramla ner.

Jag skulle tro att tregrena segel är de äldsta. De gamla seglen kunde frysa genom "Keraklud". Ibland fick man ta dem in i stugan och låta opp.

Ystad's gjuteri började gjuta axelhuvud av järn som träd-des på, för det var många som ville ha det.

Här i möllan är det fyra lott: nyölloftet (hel och malen, säd), kvamloftet (hel och malen säd), hissloftet (hissgrejor, litet

spannmål i säckar), hattloftet (kronhjul och stickhjul).

De som byggde den här möllan var en smed som hette Sjögren och en smickare Pettersson. De hade lärt sig till överpå - där var ju t.ex. Tellströmarne i Viken. Nu på senare tid har det varit Bröderna Nilsson i Ystad. Kvarnbyggare kunde nog livnära sig på det förr, när de fick resa omkring för jänman och reparera, kugga om och hacka. - Lönen för en kvarnbyggare var 50 öre i timmen (5 kronor om dagen) och maten. För ett par år sedan hade jag en kvarnbyggare här som var över 70 år. Han sa att eftersom han var så gammal skulle han gå för 5 kronor i timmen - det var billigt. - Då på den tiden fick de vara ett par tre man om att bygga en kvarn, men när de hissade upp vingarna med block fick de två extrahjälp så de var en 7-8 man.

Den här möllan är medelstor - 7 meter i diameter nere omkring och ungefär 15 alnar upp till hatten. Vingarna är 32 alnar, och omgången (jord och sten) 3 alnar hög. De stora möllorna var nog högre och 10 meter i diameter. På den var omgången

alltid av trä och en b alnar hög. Det var inte roligt att gå där om vintern. Men det gick, de fick slå spik i träskorna.

Malningen betadades med tull. Jag har för mig att det var 6 kilo på 100, fast det mältes för de hade ju mäl i den tiden. Den som hade möllan före mig hade ett kopparmått men det tog han med sig. Nu ska vågar och rikter justeras vart tredje år. - Tullen sålde jag dels, och dels födde jag upp svin. Men när man sålde, kunde det dröja länge innan man fick betalt. - Under kriget blev ju allting lite dyrare och det var ont om spannmål, så då blev det kontant betalning och det har det varit sedan 1939. Nu får man 2 kronor per 100 kg, 1.50 för krossen.

Det hör tonit till möllan här, något över 13 tunnland. Förr var här jordbruk med ett par kor, men jag tyckte inte att det lönade sig. När möllaren hade jordbruk fick han trouget ha en dräng till att mala. Ibland behövde de förstas vara två i möllan.

Så fort ransoneringen var slut efter sista kriget, började

bönderna skicka bort säden. En del har hemmakvarnar. På Kungsgården fick de inte det förrän 1917, för dessförinnan hade de färavel och ingen spannmål.

Värnmöller var besvärliga att sköta. När vinden drejade fick man dreja möllan och svicka seglen.

Brödsäden brukade de torka i bagarugnen när det var dåliga höstar. Sen kunde man ta vatten i, så blev det i alla fall bra bröd.

Säckarna är av jute nu, men förr var det hemmavävda av lin och bomull. Det var starka, bra säcker. Det var namn på och t. o. m. årtal, och somliga hade band i som de hade smott av hampa. 50 kg är en mycket allmän storlek, 80 kg är ett bra medeltal.

När de kommer med säckarna i porten, hissar man först upp säckarna och väger dem på mjölkloftet. Sedan hissas de upp och tömmes i bingen på kvarnloftet, males, kommer ner igen och väges, körs bort och staplas efter som de hör ihop.

Sedan vi fick de konstgjorda stenarna behöver man bara

mala en gång, men när det var natursten fick en mala två gånger minst. När man då hade malt blandsäd, som ju inte var så ren, brukade man alltid köra rent korn först för att få kvarnen ren.

Mjölring byter man var gång man hackar. Det är en ring som ligger om stenen för att hålla till karet.

Innan det var elektriskt satte man i gång kvarnen med att dra i en lina som gick från svansträet upp till bromsen. Det fick göras så sakta, och när det då blåste, gick kvarnen i gång. Man fick passa på för den kunde skena, och när det kom byar måste man svicka seglen.